

МОМИР
БУЛАТОВИЋ

НЕВИДЉИВИ ЛАНЦИ

МОЋ НЕПОСТОЈЕЋЕГ НОВЦА

Copyright © 2017 Момир Булатовић
Copyright © 2018 овог издања, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*проф. др Мирчеџи Буровићу
(1924–2011)*

*проф. Божидару Бошкџу Глушчевићу
(1928–1992)*

...који су ме научили да орјанизујем мисли...

Садржај

УВОД	9
----------------	---

І ДИО

ГЛОБАЛНИ ФИНАНСИЈСКИ СИСТЕМ – КРИЗА. РАЗВОЈ И ПОСЉЕДИЦЕ	15
Како банке стварају новац	20
На чему се заснива америчко богатство	60
Америка и Кина – игра сложене међузависности.	90
Здружени напад на Русију.	112
Ратови валута и „паметан новац“	133
Златна грозница – модерна верзија	158
Биткоин – монетарна револуција у покушају	172

ІІ ДИО

КРИЗА ЕВРА – ОД НАЈВЕЋЕГ УСПЈЕХА ДО УЗРОКА РАЗДОРА	181
Евро – одбрана и посљедњи дани	188

Грчка – глобална трагедија епских размјера	196
Конструкциона грешка евра	207
Европски „лак“ новац	221
Кипар – пиратерија под лажном заставом	240
Економска и политичка доминација Њемачке	251
Сурови обрачун са Грчком	261
Швајцарски франак – бијег од евра	288
<i>Дојче банк</i> – симбол лажне моћи	295
Италија – недовршена побуна и коначна дилема	304
Проширење или продубљење Европске уније	311

III ДИО

ИНТЕГРАЦИЈЕ – НЕУЖНОСТ И/ИЛИ ИЗБОР	321
Слабости Европске уније	325
Европска и Евроазијска унија – разлика у економској логици	333

IV ДИО

НОВЕ ГРАНИЦЕ – НОВИ ПОЧЕЦИ	339
Будућност без послова – стварање „сувишног становништва“	341
Политичка економија ничега (улога економиста)	362
<i>Мала њлава њачка</i>	371
О аутору	381

УВОД

Многи људи не желе да чују да, у времену демократије, слободе и људских права, живе у систему који их окива (невидљивим) ланцима ропства.

Ланци, којима се бави ова књига, не само да су прилично дугачки, усљед чега се чини да робови имају већи степен слободе, него су за огромну већину и потпуно невидљиви. Барем до тrena када се затегну и докажу своје постојање.

У савременом свијету, не само у економском систему, новац пресудно управља животима појединаца, друштвених група, нација па чак и цијелих континената. Без довољне количине новца нема ни лијечења, ни школовања, нити услова за живот. Уколико нема пара, човјек бива „избрисан“ из система.

Али шта је новац, како он настаје и којим путевима снажи своју моћ? Одговор на ова једноставна питања остаје потпуна непознаница за милијарде људи, иако већина њих мисли да га зна. Вођени правилима здравог разума, људи беспоговорно прихватају све иза чега стоји

убједљива већина. А та већина сматра да је новац готова, дата ствар која се не пропитује по себи, већ се у односу на њега мјери сопствени успјех. Тако се вјековима сматрало да је онај који је у посједу већег богатства ималац и већег угледа и уживалац личне среће.

Данашњи новац јесте тек једна велика илузија. Оно што људи подразумијевају под овим именом (кованице и новчанице) представља тек незнатни дио укупне масе новца. У суштини, сав новац је тек дигитални запис на компјутерима великих банака и инвестиционих фондова. Ове су установе власници туђег новца (државног и корпоративних или приватних депонената) и са њим се играју тргујући сложеним системом названим финансијски деривати. Тако је створена количина (непостојећег) новца која десетоструко надилази суму стварног. Невоља је што су ове двије веома различите ствари стопљене у једну и представљају се као иста – као новац.

Највећи проблем у писању ове књиге састојао се у томе да се, разложно и аргументовано, разоткрије та брижљиво смишљена превара. Није лако схватити да већина новца којим се тргује на свјетској пијаци или берзама уопште не постоји. У питању је, увијек, нечији дуг или обећање да ће одређену количину новца исплатити у неком времену. Кинези су такво стање описали изразом „једна свијећа и милион огледала“. Сјај јесте велики, али само док свијећа гори. Када се угаси, наступају финансијска криза и економски слом.

Управо то се десило у глобалном финансијском систему од избијања финансијске кризе 2008. године и кулминирало ововременим свеопштим сукобом између држава, социјалних слојева, регионалних и локалних заједница, све до саме породице. Ова књига представља

покушај да се проникне у неке од великих тајни „свете институције банкарства“ и укаже на коријене зла које свијет доводи до границе свеопштег сукоба и могућег самоуништења.

Економска криза је убрзала тектонске поремећаје на свјетској политичкој и економској сцени. Опадајућа моћ Америке, незаустављиво напредовање Кине, опоравак Русије и њена успјешна одбрана од силних и неоснованих оптужби... рјечју, ново геополитичко прекомпоновање свијета упућивало је на потребу да се прати ток новца.

За наше просторе је посебно интересантан одраз кризе на Европску унију. Чињенице које се упорно скривају од најшире јавности непобитно показују да је једна дивна идеја, заједништво европских народа и држава, управо због искривљене моћи новца, доведена до своје пропасти. Европска унија је један од највећих губитника Свјетске финансијске кризе. До те пресудне 2008. године она је представљала циљ којем су многи искрено тежили и сматрали га мјером колективног успјеха. Године хаоса које су потом услиједиле налагале су да се све почне посматрати из друге, реалније перспективе.

Временски оквир овог рада сеже од 2012. до истека 2017. године. Анализира се, дакле, пет година кризе, пет година након њеног настанка. То је урађено полазећи од чувене изреке Балтазара Богишића: „Свака ствар тражи своје вријеме.“ Мора да се оствари реакција на неки догађај из реалности и треба да дође вријеме у којем ће бити могуће оцијенити посљедице предузетих мјера.

У посљедње двије деценије животи бројних људи са ових простора измијенили су се до неприпознатљивости. Поред самих држава, промијењена су и њихова унутрашња уређења. Развијале су се слободе, владала је жеља за свобухватном демократијом и, што је посебно

важно, почео је живот по тржишним принципима. Све оно што је у претходном систему било бесплатно, попут образовања или здравствене заштите, а није било свима доступно на једнак начин, сада је било на располагању, али само за оне који су могли да плате скупе услуге.

Ношени бројним животним жељама и охрабрени рекламним понудама банака, многи су узели кредите или користили „дозвољени минус“ на платним картицама. Ускоро су видјели да је у том новом свијету, свијету финансија, потребно много знања да би се макар елементарно преживјело. Тако је знање о монетарној економији постало општа потреба, која није везана искључиво уз професионалце из ове области. Будући да су сви укључени у токове глобалног финансијског система, пожељно би било и да имају потребна знања из ове области.

Познати амерички економиста, Џон Кенет Галбрајт својевремено је утврдио: „Наука о новцу (монетарна економија), више од свих других поља у економији, јесте таква да се сложеност користи да би се прикрила или да би се избјегла истина, а не да би се она открила.“ Заиста, већина информација из свијета новца је под велом потпуне тајности. Оно мало јавних саопштења је или тотално неразумљиво или је објављено „под лажном заставом“.

Људи су одувijek настојали да буду повезани, тако да је оно што називамо глобализација сталан цивилизацијски процес. Одлика његове савремене фазе јесте да је међузависност остварена у цјелости и у реалном времену. Више не постоји „луксуз“ да се вијести или неки утицаји чекају мјесецима и да се припрема сопствени одговор. Стога више и нема тема за које се може са разлогом рећи да нису интересантне или да неће остварити уплив на нечији живот.

Када пропадне нека велика банка, то више није вијест за аналитичаре него и реална могућност да нека породица, на другом крају свијета, допадне сиромаштва. Када нека влада доноси одлуке о економским питањима, посебно када приступи штампању новца, негативне посљедице могу допријети до хиљада људи који, могуће, никад нису ни чули да такво нешто постоји. „Распетљавање“ монетарне економије јесте дуг који професионални економисти имају према свим осталим струкама и занимањима. Ова књига је настала из осјећаја такве обавезе и представља покушај да се свијет финансија приближи пажњи и размишљањима свих који су на тржишту. А, не заборавимо, на тржишту смо сви и то стално.

Подаци и цитати кориштени у овом раду нису имали за циљ да докажу ученост аутора и његову научну коректност према изворима, већ представљају пуку илустрацију у циљу лакшег разумијевања изнесених тврдњи.

Коначно, новац је исувише значајан да би дуго могао почивати у царству тајности. Мноштво специјализованих сајтова, као и оних на којима се окупљају незадовољници и побуњеници против овог вида модерног ропства, показују нарастајућу снагу противљења, отпора и побуне. И као увијек у историји човјечанства, од Прометеја наовамо, свако ропство рађа побуну, сви ланци завршавају као покидани, а човјек непрестано тежи слободи и самоостварењу.

Момир Булатовић
Подгорица–Београд
децембар 2017. године

I ДИО

**ГЛОБАЛНИ ФИНАНСИЈСКИ
СИСТЕМ – КРИЗА, РАЗВОЈ
И ПОСЉЕДИЦЕ**

Пет година након „борбе“ против свјетске финансијске кризе резултат је изгледао овако. На свјетском нивоу, јавни/државни дуг порастао је за 30 трилиона (хиљада милијарди) америчких долара. То је био раст од чак 65 одсто. Пласмани централних банака (нови новац) износили су десет трилиона, што је било повећање од 150 процената. Приватни дуг (домаћинства, нефинансијске и финансијске корпорације) увећан је за 22 трилиона долара. Тржишна вриједност акција на берзама порасла је за 26 трилиона (84 одсто). Глобални БДП је увећан за 8 трилиона. (Извор: *Leto Research*).

Дакле, свијет реалне економије је био увећан за осам трилиона америчких долара, док су финансијски улози порасли за осамдесет осам. То је скор од 11 напрема 1 у корист финансијског капитала. Борба против његове доминације и за спас свијета стварне економије почела је прије пет година, када је свјетска економија доживјела колапс, а тадашњи однос ових величина је био десет према један. Поједностављено, да би реална економија

порасла за осам трилиона, било је потребно створити једанаест пута више новог новца, који је у суштини био без икакве вриједности, али појавно је имао исту тежину и права као новац који је створен у производњи, промету, услугама... То је као када би неко у децилитар врхунског вина усую више од литре обичне воде и тврдио да настала беванда има исте квалитете као и вино. Проблем је што су власници и воде и вина исти, будући да је и само вино произведено на бази датих кредита који су добијени на основу заложене производње.

Постоји и додатна невоља. Да би се постигли и овакви, поражавајући резултати било је неопходно платити додатну цијену. У истом времену је на свјетском нивоу изгубљено 32 милиона радних мјеста. Скромни раст свјетског БДП-а остварен је уз драстично смањење броја радника.

Огроман је јаз између оних који живе од свога капитала и оних који опстају својим радом. Први су могли да буду срећни јер су њихови приходи расли и омогућавали им лагодност без икаквог ангажовања. Други, они који су власници само свог рада, бивали су све мање плаћени и под пријетњом да неће сачувати радна мјеста. Ефикасност капитала расте на основу два фактора. Први је повећање утицаја нових технологија у производњи и услугама (роботизација) и он дјелује објективно, као неизбјежност дате фазе развоја. Други је супротан и посљедица је дјеловања држава и централних банака у циљу „помоћи“ економији. Под видом „отварања нових радних мјеста“ владе су иницирале бројне процесе који су убрзано и неумитно запослене остављали на улици. „Лаки новац“ који су оне нештедимице стварале одлазио је у руке финансијских мешетара, чиме су они

повећавали своје удјеле (власничка права) у односу на постојећа предузећа и запослене.

Право стање је било неупоредиво горе будући да су и овако суморни резултати утврђени на бази званичних података. Озбиљни аналитичари годинама су указивали да владе воле да кривотворе службене податке. Оне то и раде дуги низ година, и то по рецепту да су и нож и погача у истој руци. Аутори таквих нимало безазлених неистина су, разумије се, у Америци, али имају добре ученике у великом броју „просвјетљених“ националних лидера. Иначе, обмањивање неуких се обавља под именом „увођење нових стандарда“. На примјер, систем показатеља се прошири на начин да се сви видови запослености изједначе, па се милиони оних који раде недовољно (ради примања социјалне помоћи) или дјелимично, на више радних мјеста како би преживјели, поистовјете са пуном запосленошћу. Тада се администрација може похвалити да је и након што је више десетина хиљада или милиона људи остало без посла остварена побједа јер је званична стопа незапослености опала.